

**ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานของ
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต กรณีศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกข้าว
อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา**

Farmers' Satisfaction with Irrigation Water Management of Phra-ong Chaiyanuchit Operation
and Maintenance Project: A Case Study of Rice Farmers in Khlong Khuean District,
Chachoengsao Province

สายพิน หัตถประณีต¹ จิรฐินาฏ ถังเงิน^{2*} และพันธ์จิตต์ สีเหนียง²
Saypin Hattapranit¹, Jirattinart Thungngern^{2*} and Panchit Seeniang²

Received: August 2, 2024

Revised: September 19, 2024

Accepted: September 19, 2024

Abstract: This research aims to study: 1) the socio-economics characteristics of farmers, 2) farmers' satisfaction with irrigation water management, and 3) farmers' needs regarding irrigation water management. The sample for this research consists of 283 rice farmers in the Khlong Khuean District, Chachoengsao Province, who depend on the Phra Ong Chaiyanuchit Operation and Maintenance Project. Data were collected through interviews and analyzed using descriptive statistics and hypothesis testing with t-tests and One-way ANOVA. The research findings revealed that the majority of farmers were female (52.30%), with an average age of 58 years. The primary source of information on water management was community leaders and neighbors, (68.12%). Overall, farmers expressed a high level of satisfaction with irrigation management (mean = 3.65), particularly with water allocation (mean = 3.90). Farmers also expressed high levels of needs related to irrigation management (mean = 3.66). Hypothesis testing indicated that the status in water user groups varies, leading to differences in satisfaction with irrigation water management.

Keywords: Satisfaction, Irrigation water management, Rice

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร 2) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน 3) ความต้องการของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน กลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่อาศัยน้ำในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต จำนวน 283 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และทดสอบสมมติฐานด้วย t-test

¹ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตร การจัดการเกษตรและชุมชน ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน 73140

¹ Master of Science Program in Agriculture and Community Management. Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University, Nakhon Pathom 73140

² ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 73140

² Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University, Nakhon Pathom 73140

*Corresponding author: agrjnt@ku.ac.th

และ One-Way ANOVA ผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.30) มีอายุเฉลี่ย 58.00 ปี ได้รับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำจากชลประทานมากที่สุดจากผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้าน ร้อยละ 68.12 เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) โดยประเด็นที่เกษตรกรมีความพึงพอใจเป็นอันดับ 1 คือ ความพึงพอใจต่อการจัดสรรน้ำชลประทานในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.90) สำหรับความต้องการของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.66) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าสถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การบริหารจัดการน้ำชลประทาน, ข้าว

คำนำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญของโลก สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องอาศัยน้ำในการดำรงชีวิตถึงแม้ว่าจะมีน้ำจำนวนมากมหาศาล แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้มีความต้องการใช้น้ำมากขึ้น ปัจจุบันปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำและเขื่อนทั่วประเทศอยู่ที่ 52,276 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 71 ของปริมาณความจุในอ่างเก็บน้ำปริมาณน้ำใช้ได้จริงอยู่ในเกณฑ์น้อยวิกฤตอยู่ที่ 26,746 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 38 ซึ่งอยู่ในระดับที่น้อย (คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ, 2566) ประกอบกับ ปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะประสบภาวะภัยแล้งที่รุนแรงมากกว่าในปีที่ผ่านมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เกิดปรากฏการณ์เอลนีโญ ทำให้ฝนตกน้อยสภาพอากาศแห้งแล้งถ้าหากไม่มีการวางแผนการใช้น้ำต้นทุนก็อาจส่งผลให้ปี พ.ศ. 2567 ต้องประสบภัยแล้งที่ยาวนานต่อเนื่องภาครัฐจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการใช้น้ำตั้งแต่ต้น มีเขื่อนนั้นปริมาณน้ำต้นทุนร้อยละ 80 จะถูกใช้หมดและส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรรวมทั้งพืชเศรษฐกิจหลายชนิด อาทิเช่น ข้าวนาปรัง มันสำปะหลัง อ้อย มะม่วง ทุเรียน (วิชณู, 2566)

ในอดีตเกษตรกรอำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก บางปีต้องประสบปัญหาภัยแล้งอย่างหนัก จนกระทั่งกรมชลประทานได้เข้ามาเริ่มดำเนินการก่อสร้างโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิตขึ้นในปี พ.ศ. 2495 (กรมชลประทาน, 2565) เพื่อช่วย

เหลือพื้นที่เพาะปลูกในทุ่งราบฉะเชิงเทรา ทางฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง โดยมีระบบส่งน้ำเป็นแบบกักเก็บน้ำบนคลอง ไม่มีแหล่งน้ำต้นทุน จึงทำให้การบริหารจัดการน้ำประสบปัญหาทั้งในฤดูแล้งและฤดูฝน จึงได้มีการแก้ไขปัญหาโดยการประสานงานกับโครงการที่อยู่ใกล้เคียงและรับน้ำจากแม่น้ำบางปะกง แต่ยังมีช่วงเวลาจำกัดเช่นกัน คือ สามารถใช้น้ำได้ในช่วงฤดูฝน ตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนมกราคมเท่านั้น หลังจากนั้นจะไม่สามารถรับน้ำเข้าได้เพราะปัญหาของน้ำทะเลหนุนเข้าสู่แม่น้ำบางปะกง จึงทำให้ในพื้นที่ได้รับน้ำอย่างจำกัด ต่อมากรมชลประทานจึงได้มีนโยบายให้เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรตามคลองต่างๆ ในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิตให้มีการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นมาเพื่อให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำร่วมกันทั้งดูแลรักษาคลอง จนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำส่งผลให้จากเดิมเกษตรกรปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง จนมาเป็น 2 ครั้งในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต พื้นที่อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อการจัดสรรน้ำชลประทาน ในพื้นที่ให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการเกษตร และเป็นแนวทางในการพัฒนาบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของเกษตรกรผู้ใช้น้ำให้เพิ่มสูงขึ้นต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในปี พ.ศ. 2566/2567 อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตชลประทานฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา 4 ตำบล คือ ตำบลบางตลาด ตำบลคลองเขื่อน ตำบลกอนแก้ว ตำบลบางโรง จำนวน 961 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์โรว์ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 283 ราย เก็บตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแยกประชากรออกเป็นกลุ่มก่อน แล้วเลือกตัวอย่างตามสัดส่วน (proportional) ในทุกตำบล จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่าย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2567 ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.962 และนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเสร็จเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่าเท่ากับ 0.887 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย t-test และ One-Way ANOVA ในงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาตัวสถิติที่ใช้ทดสอบการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม โดยมีสมมติฐานว่าง (H_0) และ สมมติฐานทางเลือก (H_1) ดังนี้

H_0 : เกษตรกรที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานไม่แตกต่างกัน

H_1 : เกษตรกรที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิก

กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานแตกต่างกัน

ผลการทดลองและวิจารณ์

1. สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.30) มีอายุเฉลี่ย 58.00 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 60.42) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. (ร้อยละ 17.67) เกษตรกรประกอบอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าว มีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 35.92 ปี มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 22.20 ไร่ มีการถือครองที่ดินทำการเกษตรเป็นประเภทการเช่า (ร้อยละ 62.19) จำนวนแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 1.5 คน มีรายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ย 440,984.10 บาท/ปี เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำจำนวน 3 กลุ่ม คือ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลบางโรง ร้อยละ 40.99 สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลกอนแก้ว-บางตลาด ร้อยละ 33.92 สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลคลองเขื่อน ร้อยละ 25.09 โดยแบ่งตามขอบเขตการปกครองตำบลบางโรง ตำบลบางตลาด และตำบลกอนแก้ว รวมกับตำบลบางตลาดที่มีอาณาเขตติดต่อกัน เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำชลประทาน จากผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้านมากที่สุด (ร้อยละ 68.12) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดและไว้วางใจ รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่รัฐ (ร้อยละ 35.14) และประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ (ร้อยละ 30.07) ตามลำดับ

2. ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการในเขตชลประทาน

ผลการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต จำแนกเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ ด้านที่ 1 การให้บริการของเจ้าหน้าที่ชลประทานหรือผู้ประสานงาน ด้านที่ 2 กระบวนการส่งน้ำของหน่วยงานชลประทาน ด้านที่ 3 การดูแลและบำรุงรักษาคล่องส่งน้ำชลประทาน ด้านที่ 4 การจัดสรรน้ำชลประทานในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า

ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) และเมื่อพิจารณาจากประเด็นหลักในแต่ละด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น คือ ด้านการจัดสรรน้ำชลประทานในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.90) ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ชลประทาน หรือผู้ประสานงาน (ค่าเฉลี่ย 3.86) ด้านการดูแลและบำรุงรักษาคอลงส่งน้ำชลประทาน (ค่าเฉลี่ย 3.85) โดยด้านกระบวนการส่งน้ำของหน่วยงานชลประทาน อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.97) ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมว และคณะ (2563) ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน กรณีศึกษา โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าโบสถ์ จังหวัดชัยนาท โดยผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสามารถเรียงลำดับความพึงพอใจได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการน้ำ 2) ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ 3) ด้านการส่งน้ำและปรับปรุงบำรุงรักษา และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงที่สุดเป็นอันดับที่ 1 คือ โครงการมีการวางแผนการบริหารจัดการน้ำแต่ละฤดูกาล หรือประจำปี เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของเกษตรกร คือ การปลูกข้าวที่มุ่งเน้นการผลิตข้าวที่มีคุณภาพดีและปริมาณมาก เพื่อให้สามารถขายได้ในราคาที่ดี น้ำจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากในการปลูกข้าว และการที่เกษตรกรทราบถึงแผนการจัดการน้ำตามฤดูกาลอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถเลือกปลูกข้าวที่เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีอยู่ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นคงในการผลิต ลดความเสี่ยงจากการขาดแคลนน้ำ และลดต้นทุนการจัดหาน้ำเพิ่มเติม และผลการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน มีรายละเอียด ในแต่ละประเด็นตามลำดับดังนี้ (Table 1)

1) ความพึงพอใจต่อการจัดสรรน้ำชลประทานในพื้นที่ เมื่อพิจารณาตามประเด็นย่อย พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจในการได้รับปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการเพาะปลูก อยู่ในระดับ

มาก (ค่าเฉลี่ย 3.95) รองลงมาคือ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการจัดสรรน้ำเพียงพอกับความต้องการ ทำให้ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำ อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.93) เกษตรกรมีความพึงพอใจที่ได้รับน้ำตามเวลาหรือตามแผนที่ทางโครงการชลประทานได้กำหนดไว้ อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.92) เกษตรกรมีความพึงพอใจที่สามารถเพาะปลูกข้าวได้ผลผลิตมากขึ้นเมื่อมีโครงการชลประทาน อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.82) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรได้รับน้ำเพียงพอ เนื่องจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต ที่อยู่ในการกับดูแลของสำนักงานชลประทานที่ 11 มีการบริหารจัดการน้ำที่ดีจึงทำให้สามารถจัดสรรน้ำได้เพียงพอกับความต้องการเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพศุตม์ และคณะ (2564) ที่ศึกษาปัจจัยการจัดการองค์การโดยรวมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของสำนักงานชลประทานที่ 11-13 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของสำนักงานชลประทานที่ 11-13 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับ คือ ความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่ลดลง อันเนื่องมากอุทกภัยและภัยแล้ง รองมาได้แก่ การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ไปสู่ระดับการเสริมอำนาจการบริหารจัดการชลประทาน และการบริหารจัดการน้ำโดยให้ทุกภาคส่วนได้รับน้ำที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมตามปริมาณนาต้นทุนที่มีในแต่ละปี

2) ความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ชลประทาน เมื่อพิจารณาตามประเด็นย่อย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในเรื่องเจ้าหน้าที่หรือผู้ประสานงานให้คำแนะนำและตอบปัญหาข้อซักถาม ตรงตามความต้องการเป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94) ทั้งนี้ในส่วนส่วนตัวแทนในการประสานงานดังกล่าว คือ ผู้นำชุมชน จากการสังเกต พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางเชื่อมโยง เนื่องจากเกษตรกรได้ให้ความไว้วางใจกับผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ประสานงานในพื้นที่ระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดของเกษตรกร จึงทำให้มีความเข้าใจปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ ศรวิทย์ และคณะ (2566) ที่ศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านดอนไทย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นผู้ริเริ่มกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากกระทำ จัดให้มีการศึกษาอบรม และดูงาน พาคิดพาทำเป็นตัวอย่าง ควบคุมความสัมพันธ์ในชุมชนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและเป็นที่ปรึกษาใจของชุมชน โดยผ่านหลักการทำงาน "รู้ รักสามัคคี" ประเด็นรองลงมาคือ เจ้าหน้าที่หรือผู้ประสานงานมีความสุภาพและอัธยาศัยดี มีความพร้อมในการให้บริการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90) เจ้าหน้าที่หรือผู้ประสานงานมีความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่และมีความสม่ำเสมอในการลงพื้นที่ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89) ช่องทางการติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้ประสานงานมีความสะดวก ติดต่อดีได้ง่าย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) เจ้าหน้าที่หรือผู้ประสานงานให้บริการเกษตรกรรมผู้ใช้น้ำทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.77) ตามลำดับ

3) ความพึงพอใจต่อการดูแลและบำรุงรักษาคลองส่งน้ำ เมื่อพิจารณาตามประเด็นย่อยพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการกำจัดวัชพืชในคลองส่งน้ำทำให้น้ำไหลได้สะดวก เป็นอันดับ 1 อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.92) รองลงมาคือ คลองส่งน้ำคูส่งน้ำ ถนนบนคันคลอง และอาคารบังคับน้ำ มีความพร้อมในการใช้งาน อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.84) และการขุดลอกตะกอนในคลองส่งน้ำเป็นประจำทำให้น้ำไหลได้สะดวก อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.81) ตามลำดับ เนื่องจาก ในปีที่ผ่านมาหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้มีการกำจัดวัชพืชและขุดลอกคลองส่งน้ำอย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้ปริมาณวัชพืชในคลองส่งน้ำลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน สอดคล้องกับ รายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 องค์การบริหารส่วนตำบลก้อแก้ว (2565) ได้ปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยดำเนินการกำจัดวัชพืชและสิ่งปฏิกูลในคลองส่งน้ำสาธารณะตำบลก้อแก้ว สอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผล

แผนพัฒนาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน (2566) ได้ปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการกำจัดผักตบชวาและวัชพืชในลำคลองภายในตำบลคลองเขื่อน สอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 องค์การบริหารส่วนตำบลบางโรง (2566) ได้ปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยดำเนินการจ้างเหมาเครื่องจักรในการกำจัดสิ่งกีดขวาง กิ่งไม้ เนินดิน และเศษวัชพืชในคลองภายในตำบลบางโรง และ สอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 องค์การบริหารส่วนตำบลบางตลาด (2566) ได้ปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการขุดลอกคลองสาธารณะภายในตำบลบางตลาด

4) ความพึงพอใจต่อการระบอบการส่งน้ำของหน่วยงานชลประทาน เมื่อพิจารณาตามประเด็นย่อย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คือ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แก่เกษตรกรผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.87) ทั้งนี้เพราะข่าวสารประชาสัมพันธ์ต่างๆ ถูกส่งผ่านผู้นำในชุมชน ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทำให้เกษตรกรได้รับข่าวสารเกี่ยวกับชลประทาน อยู่เสมอ ได้แก่ แผนการส่งน้ำ รายงานการดูแลและบำรุงรักษา คลองส่งน้ำชลประทาน สถานการณ์ความเค็มในแม่น้ำบางปะกง รายงานสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นต้น รองลงมาเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง คือ การเปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งน้ำ (เฉลี่ย 2.99) มีการสำรวจความต้องการใช้น้ำก่อนถึงฤดูกาลเพาะปลูก (เฉลี่ย 2.82) มีการกำหนดแผน ในการส่งน้ำประจำฤดูกาลที่ชัดเจน (เฉลี่ย 2.74) และ เกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย คือ มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำ ให้เกิดประสิทธิภาพ (เฉลี่ย 2.46) จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพนั้นจัดขึ้นเพียงปีละ 1 ครั้ง ส่งผลให้

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากเกษตรกรในบางพื้นที่ไม่มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอบรม หรือไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ทำให้ไม่ทราบถึงโอกาสในการเข้าอบรมที่มีอยู่ อีกทั้งการทำนามีฤดูกาลที่แน่นอน โดยเฉพาะในช่วงเวลาปลูกและเก็บเกี่ยวที่เป็นช่วงเวลาสำคัญ จึงทำให้ไม่สะดวกในการเข้าร่วมการอบรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการอบรมให้ความรู้การใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้น้ำในการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพด้วยรูปแบบจัดการน้ำเปียกสลับแห้ง (alternate wetting and drying) ซึ่งมีงานวิจัยของ จิตติวรรณ และคณะ (2563) ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการน้ำ

ด้วยวิธีแบบเปียกสลับแห้งต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตข้าว พบว่า ประสิทธิภาพการใช้น้ำในการปลูกข้าวแบบเปียกสลับแห้งเป็นเทคนิคหนึ่งที่สามารถประหยัดน้ำโดยไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตข้าว และยังสามารถลดปริมาณการใช้น้ำเฉลี่ยในการปลูกข้าว ถึงร้อยละ 52 เมื่อเทียบกับการทำนาข้าวแบบปกติ โดยสามารถนำผู้เชี่ยวชาญเข้าไปอบรมในพื้นที่ของเกษตรกร หรือจัดการอบรมใกล้ชุมชนเพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าร่วมได้สะดวกมากขึ้น เมื่อเกษตรกรแต่ละรายจัดการน้ำได้ดี จะส่งผลให้ทรัพยากรน้ำสามารถใช้งานได้อย่างยั่งยืน มีน้ำเพียงพอสำหรับเกษตรกรอย่างทั่วถึง

Table 1 Satisfaction of farmers with irrigation water management.

(N=283)			
Satisfaction	$\bar{x}$	S.D.	level
1. Farmers' satisfaction with the irrigation water distribution system			
1.1 Sufficient water supply for agriculture	3.95	0.93	high
1.2 Adequate water allocation can help reduce conflicts among water-using farmers	3.93	0.93	high
1.3 Receive water on time, as scheduled by the irrigation project	3.92	0.88	high
1.4 Rice yield can be increased with irrigation project	3.82	0.89	high
Average	3.90	0.62	high
2. Satisfaction with service provided by irrigation officers			
2.1 Provide guidance and address questions directly according to specific needs	3.94	0.96	high
2.2 The officers are polite with good manner and always ready to assist with any inquiries.	3.90	0.91	high
2.3 The officers are consistently dedicated to their duties during field visits.	3.89	0.97	high
2.4 The contact channels for officers are convenient and easily accessible.	3.83	0.96	high
2.5 The officers provide services to all water-using farmers without exception.	3.77	0.97	high
Average	3.86	0.70	high
3. Satisfaction with irrigation canal maintenance			
3.1 Weed removal in irrigation canals enhances water flow efficiency.	3.92	0.96	high
3.2 The Irrigation canals, ditches, roads on canal and regulated structure are all in serviceable condition.	3.84	0.89	high
3.3 Regular dredging of irrigation canals	3.81	0.96	high
Average	3.85	0.67	high

Table 1 (continued).

(N=283)

Satisfaction	$\bar{x}$	S.D.	level
4. Satisfaction with the water delivery process and maintenance process of Royal Irrigation Department			
4.1 Farmers' satisfaction with receiving the information	3.87	0.84	high
4.2 Engaging farmers in the water distribution planning process	2.99	0.95	medium
4.3 Survey of water requirements before the planting season	2.82	0.97	medium
4.4 Formulating a well-defined seasonal water delivery schedule	2.74	0.99	medium
4.5 Training session providing knowledge on efficient water usage	2.46	1.05	low
Average	2.97	0.59	medium

Levels of perceptions $\bar{x}$ 1.00- 1.80 = lowest, 1.81- 2.60= low, 2.61 – 3.40 medium, 3.41 – 4.20 = high
4.21 – 5.00 = highest

3. ความต้องการในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทานของเกษตรกร

พบว่า ความต้องการของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.66) ประกอบไปด้วย 4 ประเด็นหลัก โดยเกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น คือ ความต้องการด้านการรับผลประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.09) ความต้องการด้านการดำเนินการและปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.09) และ ความต้องการด้านการติดตามและประเมินผลในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.78) โดย ความต้องการด้านการวางแผนและตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.97) ตามลำดับ (Table 2)

จากผลการศึกษาถึงความต้องการในการบริหารจัดการน้ำทั้ง 4 ประเด็น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการสำคัญที่เกษตรกรให้ความสนใจในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนจากการใช้น้ำชลประทาน คือ ความต้องการในด้านการรับผลประโยชน์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการติดตามประเมินผล แสดงให้เห็นถึงความต้องการของเกษตรกรที่ต้องการให้มีการดำเนินงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าการบริหารจัดการน้ำเป็นไปตามที่คาดหวัง ในขณะที่

ความต้องการด้านการวางแผนและตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีความต้องการในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่า เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในการวางแผนที่ดำเนินการโดยภาครัฐ และยังไม่เห็นถึงความสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมวางแผนตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุชา และคณะ (2565) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำโดมใหญ่ พบว่า ความต้องการของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน คือ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ความต้องการการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ความต้องการการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน และความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน จะอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด เพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ไม่สามารถจัดการทรัพยากรน้ำได้ด้วยตนเอง ดังนั้น กระบวนการที่ต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ การสร้างความเข้าใจการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น ผ่านกระบวนการประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรมและศึกษาดูงาน และเพื่อการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิผลความสำเร็จสูงสุดตามยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ในการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการน้ำชลประทานในระดับพื้นที่ (กรมชลประทาน, 2560)

ไม่สามารถกระทำได้โดยภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน เกษตรกร และประชาชนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิภาพรณ (2565) ศึกษาพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ในการบริหารจัดการน้ำ คือ พื้นที่ชุมชนป่าภูถ้ำ ที่มีปัญหาหลักได้แก่ ความแห้งแล้งซ้ำซาก โดยกระบวนการแก้ไขปัญหามาจากทุนทางสังคมที่เกิดจากการ

มีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนที่ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน และมีส่วนร่วมในวางแผนปรับวิถีการดำเนินชีวิต โดยเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่ การผลิตพืชเชิงเดี่ยว พร้อมทั้งมีวิธีการจัดการปัญหาระยะยาวด้วยการค้นหาทางน้ำไหลและการสร้างคลองตักน้ำหลากที่เรียก “ขาแค” เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการน้ำที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่

Table 2 Need of farmers for irrigation water management.

(N=283)

Need	$\bar{x}$	S.D.	level
The need for benefit realization in water resource management	4.09	0.75	high
The need for operation and implementation in water resource management	4.09	0.58	high
The need for monitoring and evaluation in water resource management	3.78	1.15	high
The need for planning and decision-making in water resource management	2.97	0.59	medium
Average	3.66	0.48	high

Levels of perceptions $\bar{x}$ 1.00- 1.80 = lowest, 1.81- 2.60= low, 2.61 – 3.40 medium, 3.41 – 4.20 = high
4.21 – 5.00 = highest

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

สถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานกับความพึงพอใจ

การทดสอบแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลบางโรง สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลคลองเขื่อน สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลกอนแก้ว-บางตลาด เมื่อทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ One-Way ANOVA โดยผลการศึกษาพบว่า ค่า p-value มีค่าเท่ากับ 0.02 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) สรุปได้ว่า เกษตรกรที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อทดสอบ Post Hoc โดยวิธีการทดสอบแบบ Least significant difference (LSD) พบว่า มีความแตกต่างกันจำนวน 1 คู่ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลคลองเขื่อน กับ

สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลกอนแก้ว-บางตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงศ์ (2560) ที่ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษา พบว่าความคาดหวังและความพึงพอใจของกลุ่มบริหารการใช้น้ำฝายแม่บ่อทองและทางระบายน้ำเหมืองนาฝายศรีเสลี่ยมคลองลาน และฝายแม่ถัน มีความคาดหวังและความพึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก การบริหารจัดการน้ำพื้นที่อำเภอคลองเขื่อน มีลักษณะเป็นพื้นที่ดอนช่วงตอนกลางของพื้นที่สภาพภูมิประเทศมีระดับสูงลักษณะคล้ายกระทะคว่ำ (กรมชลประทาน, 2565) ซึ่งพื้นที่ตำบลคลองเขื่อนมีพื้นที่สูงกว่าพื้นที่ตำบลอื่นๆ ประกอบกับพื้นที่ตำบลบางโรงได้รับน้ำจากคลองบางขนาก พื้นที่ตำบลกอนแก้ว และพื้นที่ตำบลบางตลาดได้รับน้ำจากคลองนครเนื่องเขตซึ่งเป็น

คลองชลประทานสายหลัก ดังนั้นเมื่อโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต มีการจัดสรรน้ำมายังพื้นที่ทำการเกษตร ส่งผลทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลคลองเขื่อนได้รับน้ำลำดับสุดท้าย อีกทั้งพื้นที่ตำบลกอนแก้วยังเป็นที่ตั้งสำนักงานกลุ่มบริหารการใช้น้ำคลองข้างคันกันน้ำ

สายบางขนาก-ท่าไข่ ทำให้สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลกอนแก้ว-บางตลาด มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำที่มีการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในชุมชนอยู่เสมอ จึงส่งผลให้ความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลกอนแก้ว – บางตลาด กับสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลคลองเขื่อนมีความแตกต่างกัน (Table 3)

Table 3 Hypothesis testing on the relationship between memberships status in water user groups and satisfaction.

(N=283)

Memberships in water users	$\bar{x}$	Bang Rong group	Khleng Khuean group	Konkaew - Bang Talat group
		3.65	3.54	3.72
Bang Rong group	3.65	-	0.078	0.232
Khleng Khuean group	3.54	-	-	0.006*
Konkaew - Bang Talat group	3.72	-	-	-

*Statistically significant at the 0.05 level

สรุป

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งเป็นผู้หญิง อยู่ในช่วงวัยทำงาน และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีการถือครองที่ดินทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นนาเช่ามากกว่าเป็นของตนเอง มีประสบการณ์ในการทำนาสูง แต่ยังขาดแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือน โดยที่เกษตรกรมากกว่าครึ่งทำนาเพียงคนเดียวในครัวเรือน ในส่วนการปลูกข้าวนั้น เกษตรกรในพื้นที่สามารถปลูกข้าวได้ 2 ครั้งต่อปี โดยในรอบนาปี อยู่ในช่วงฤดูฝนตามที่กรมอุตุนิยมวิทยาประกาศ และในรอบนาปีตรงกับช่วงฤดูแล้ง ซึ่งทางโครงการฯ ได้มีการจัดสรรน้ำให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยแบ่งพื้นที่รับน้ำออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มตำบลบางโรง สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มตำบลกอนแก้ว-บางตลาด และสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มตำบลคลองเขื่อน ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำชลประทาน มาจากผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้าน สำหรับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก

จากมากไปน้อย คือ 1) ด้านการจัดสรรน้ำชลประทานในพื้นที่ 2) ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ชลประทานหรือผู้ประสานงาน 3) ด้านการดูแลและบำรุงรักษาคล่องส่งน้ำชลประทาน 4) ด้านกระบวนการส่งน้ำของกรมชลประทาน ส่วนความต้องการของเกษตรกรต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลักจากมากไปน้อย โดยเกษตรกรมีความต้องการ 1) ด้านการรับผลประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 2) ด้านการดำเนินการและปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 3) ด้านการติดตามและประเมินผลในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 4) ด้านการวางแผนและตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยผลทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ว่า เกษตรกรที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำชลประทาน แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิตร่วมกับสำนักงานเกษตรดำเนินการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพ

ตามความต้องการของเกษตรกรและปรับการจัดอบรมให้ตรงกับช่วงเวลาที่เหมาะสมที่มีความยืดหยุ่น เช่น หลังการเก็บเกี่ยว หรือก่อนฤดูปลูก เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าร่วมการอบรมได้ อย่างน้อย 2-3 ครั้งต่อปีเนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรผู้ใช้น้ำมีความพึงพอใจประเด็นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย

2. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต ควรดำเนินการสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ชัดเจนของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ โดยจัดตั้งคณะกรรมการจากตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้เกษตรกรเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้น้ำในชุมชนของตน และจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรผู้ใช้น้ำมีความต้องการด้านการวางแผนและตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลำดับสุดท้าย ซึ่งมองว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชน

3. เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานควรมีส่วนร่วมในการประชุมและตัดสินใจเรื่องการส่งน้ำ รวมถึงการกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับการจัดสรรน้ำในพื้นที่ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและบำรุงรักษา โดยการกำจัดวัชพืช ที่กีดขวางในคลองส่งน้ำพื้นที่ของตน เพื่อให้การจัดสรรน้ำในพื้นที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกรและเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับน้ำตามคลองต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องรบกวนงบประมาณ

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. 2560. ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580). กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 91 หน้า.
- กรมชลประทาน. 2565. เกณฑ์การพัฒนาคูณภาพการบริหารจัดการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา พระองค์ไชยานุชิต ประจำปี 2567. เอกสารวิชาการ. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา
- พระองค์ไชยานุชิต สำนักงานชลประทานที่ 11, ฉะเชิงเทรา. 102 หน้า.
- คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ. 2566. ติดตามสถานการณ์น้ำ. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <https://www.thaiwater.net/water> (11 กันยายน 2566).
- จิตติวรรณ บำรุงบุตร, พงษ์เทพ หาญพัฒนากิจ, อานาจ ชิดไธสง, สุชมาภรณ์ แสงงาม และ ศุภิกา วานิชขิง. 2563. ประสิทธิภาพการจัดการน้ำด้วยวิธีแบบเปียกสลับแห้งต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตข้าว. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 12(24): 10-22.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. 2565. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีกลุ่มการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชนป่าภูถ้ำและแก่งละว้า จังหวัดขอนแก่น. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล 9(2): 215-239.
- ปรมะ สิงห์ชัย ชวเลข วณิชเวทิน และพิพัฒน์ สอนวงษ์. 2563. ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน กรณีศึกษา โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าโบสถ์จังหวัดชัยนาท. หน้า 2192-2201. ใน: การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ ครั้งที่ 25. การประชุมออนไลน์.
- พรพศุทธิ์ อดิทรัพย์อุดม, สมยศ อภิเกียรติ และสานิต ศิริวิศิษฐ์กุล. 2564. ปัจจัยการจัดการองค์การโดยรวมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของสำนักงานชลประทานที่ 11-13. วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา 15(1): 75-87.
- วิชณุ อรรถวานิช. 2566. เฝ้ารวัง “เอลนีโญ” ปลายปี 2566 ไทยเสี่ยงเจอภัยแล้ง-ร้อนผิดปกติ. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา: <https://www.tnnthailand.com/news/earth/139360> (5 กันยายน 2566).
- ศรวิทย์ สมสวัสดิ์, พลกฤต รักจุล และนิลุบล ศรีเทพ. 2566. บทบาทของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้ม

- แข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านดอนไชย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 6(3): 61-72.
- องค์การบริหารส่วนตำบลก้อแก้ว. 2565. รายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. องค์การบริหารส่วนตำบลก้อแก้ว, ฉะเชิงเทรา. 48 หน้า.
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน. 2566. รายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ครั้งที่ 2 (ระหว่างเดือนเมษายน - กันยายน 2566). องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน, ฉะเชิงเทรา. 36 หน้า.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางตลาด. 2566. รายงานผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. องค์การบริหารส่วนตำบลบางตลาด, ฉะเชิงเทรา. 43 หน้า.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางโรง. 2566. รายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 (ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2565 - 30 กันยายน 2566). องค์การบริหารส่วนตำบลบางโรง, ฉะเชิงเทรา. 33 หน้า.
- อนุชา เพียรชนะ, จิรญา แก้วปัทมฉาย และช่อผกา วงษ์สมบัติ. 2565. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำโดมใหญ่. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด 16(2): 198-209.
- อนุพงศ์ ขอบเขต. 2560. ความคาดหวังและความพึงพอใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 35(2): 55-63.